

Del 3 : Forslag til konkrete oppgaver

Denne delen beskriver forslag til syv ulike oppgaver jeg har brukt i arbeidsverkstedene. I kronologisk rekkefølge er det:

Oppgaver brukt i arbeidsverksted 1:

- Innsiktsbytte
- Vesentlighetsmatrisen
- Veikart

Oppgaver brukt i arbeidsverksted 2:

- Styrketreet
- Dotmokrati
- Sirkelsortering
- Trafikklys

Innholdsfortegnelse

1 [Innsiktsbytte](#)

2 [Vesentlighetsmatrisen](#)

3 [Veikart](#)

4 [Styrketreet](#)

5 [Dotmokrati](#)

6 [Sirkelsortering](#)

7 [Trafikklyset](#)

1 Innsiktsbytte

Arbeidsverksted: 1

Prosessfase: Introduksjon til andre oppgave i sortering- og prioriteringsfasen.

Hensikt: Gir gruppen mulighet til å vurdere mye informasjon uten at alle har lest alt.

Beskrivelse: Når gruppen skal forholde seg til mye informasjon, er det vanlig å starte med en lang presentasjon i plenum eller å be hver deltaker lese mye informasjonen i forkant av møtet. Men plenumspresentasjoner kan ofte bli tidskrevende, og det tapper energi. Hvis deltakerne skal lese informasjonen før møtet, er det sjeldent at alle har fått med seg alt. Begge deler kan svekke dynamikken i arbeidsverkstedet.

Et alternativ er å bruke det jeg har kalt for innsiktsbytte.

Med denne tilnærmingen får hver deltaker ansvar for å sette seg inn i en del av den informasjonen som gruppen skal bearbeide. Deretter deler deltakeren den viktigste informasjon med resten av gruppen. På denne måten får alle innblikk i de delene de andre har ansvar for. Dermed får alle en tilstrekkelig forståelse for helheten.

Når hver deltaker har ansvar for ulike deler av helheten, kan det også øke nysgjerrigheten hos de andre, noe som stimulerer gruppedynamikken positivt.

Jeg har anvendt denne tilnærming i diskusjonen av utviklingstrekk i arbeidsverksted 1, hvor hver deltaker får tildelt små kort (A5) med beskrivelse av et par utviklingstrekk.

I overgangen til oppgaven med sortering og prioriteringer for eksempel vesentlighetsmatrisen, får hver deltaker ansvar for å foreslå en plassering av de utviklingstrekk eller mål de sitter med, før gruppen sammen tar stilling til den samlede plassering.

Eksempel på praktisk gjennomføring:

Hver deltaker får delt ut 1 – 3 ark med kortfattet informasjon om eksempelvis utviklingstrekk eller mål. Nedenfor er beskrevet to mulige runder hvor man gjennomføre innsiktsbytte og gradvis lærer mer om hverandre. Du kan slå rundene sammen eller legger flere til. Tidsrammen må tilpasses antall ark og personer i gruppen.

- **Runde 1:** 5 min. hver deltaker leser sine ark og 10 min. deler overskriften med gruppen.
- **Runde 2:** 5 min. hver deltaker markerer det mest interessante og forhold de ville endre eller vite mer om og 10 min. hvor deltakerne deler punktene med hverandre i gruppen.

Materialer:

- Faktaark (A4 eller A3) med informasjon i kulepunkter samt refleksjonsspørsmål.

Eksempler på beskrivelse av mål brukt i arbeidsverksted 2

1. Redusere sosial ulikhet

Folkehelseprofilen viser at kommunen har flere utfordringer innen området levekår. Det går spesielt på andel barn av enslige forsørgere, samt andel barn som bor i familier med vedvarende lavinntekt.

Aktivitetstilbud i ulike former og omfang vil være viktig for å gi et allsidig tilbud, slik at en treffer alle deler av befolkningen og motvirker at noen faller utenfor aktiviteter av økonomiske årsaker.

Arbeidslivsrettede tiltak og fortsatt god oppfølging og tilrettelegging for sykmeldte og de som står i fare for å bli det, må fortsatt ha fokus i arbeidet med å motvirke sosiale helseforskjeller.

Kommunens handlingsrom

Eksempler på tiltak som krever mange ressurser:

- Etablere bibliotek som møteplass i sentrum
- Etablering av Utstyrssentralen (BUA) i sentrum
- Ordninger for å få unge i etablererfasen inn på boligmarkedet – leie til eie

Eksempler på tiltak som krever mindre ressurser:

- Aktivitetskort
- Støtte arbeidet til frivilligsentralen
- Etablere aktivitetsvenn ordning

Eksempel på ark med beskrivelse av mål brukt i arbeidsverksted 2

Reduser sosial ulikhet

Folkehelseprofilen viser at kommunen har flere utfordringer innen området levekår. Det går spesielt på andel barn av enslige forsørgere, samt andel barn som bor i familier med vedvarende lavinntekt.

Aktivitetstilbud i ulike former og omfang vil være viktig for å gi et allsidig tilbud, slik at en treffer alle deler av befolkningen og motvirker at noen faller utenfor aktiviteter av økonomiske årsaker.

Arbeidslivsrettede tiltak og fortsatt god oppfølging og tilrettelegging med sykemeldte og de som står i fare for å bli det, må fortsatt ha fokus i arbeidet med å motvirke sosiale helseforskjeller.

Kommunens handlingsrom

Eksempler på tiltak som krever *mange ressurser*:

- Etablere bibliotek som møteplass i sentrum
- Etablering av Utstyrssentralen (BUA) i sentrum
- Ordninger for å få unge i etablererfasen inn på boligmarkedet - leie til eie

Eksempler på tiltak som krever *mindre ressurser*:

- Aktivitetskort
- Støtte arbeidet til frivilligsentralen
- Etablere aktivitetsvenn ordning

Eksempler på beskrivelse av mål brukt i arbeidsverksted 1

Vi bor tettere, og husholdningene blir mindre

Antallet personer som bor i byer i verden er doblet i løpet av de siste 40 årene. Andelen som bor i tettsteder i Agder har økt fra 70 til 80 prosent fra 1990 til 2022. Mange kommunesentre har hatt økning i befolkningen uavhengig av befolkningsutviklingen i kommunen totalt sett.

- Antall personer i hver husholdning går ned, og flere bor alene. Gjennomsnittlig husholdningsstørrelse har gått fra 2,4 personer i 2005 til 2,2 personer i 2022. Andelen aleneboende og par uten barn har økt med 8,6 prosent.
- Aldring, synkende fødselstall og folks ønske om bedre tilgang til utdanningsinstitusjoner, tjenester og arbeidsplasser er hovedårsakene.
- I distriktskommuner er konsekvensen synkende folketall og sterkere aldring. Dette øker presset på tjenester (vanskeligere å levere eller opprettholde tjenester enten på grunn av mangel på arbeidskraft (f.eks lege, omsorg) eller mangel på tjenestemottakere (elever)).
- ...
- ...
- ...

Gjør beskrivelsen mer relevant for ditt arbeid og din kommune!

- Vil du tilføye andre forhold eller ta punkter bort i beskrivelsen av utviklingstrekket?
- Bør overskriften endres?

Eksempel på ark med beskrivelse av utviklingstrekk brukt i arbeidsverksted 1

Vi bor tettere, og husholdningene blir mindre

- Antallet personer som bor i byer i verden er doblet i løpet av de siste 40 årene. Andelen som bor i tettsteder i Agder har økt fra 70 til 80 prosent fra 1990 til 2022. Mange kommunesentre har hatt økning i befolkningen uavhengig av befolkningsutviklingen i kommunen totalt sett.
- Antall personer i hver husholdning går ned, og flere bor alene. Gjennomsnittlig husholdningsstørrelse har gått ned fra 2,4 personer i 2005 til 2,2 personer i 2022. Andelen aleneboende og par uten barn har økt med 8,6 prosent.
- Aldring, synkende fødselstall og folks ønske om bedre tilgang til utdanningsinstitusjoner, tjenester og arbeidsplasser er hovedårsakene.
- I distriktskommuner er konsekvensen synkende folketall og sterkere aldring. Dette øker presset på tjenester (vanskeligere å levere eller opprettholde tjenester enten på grunn av mangel på arbeidskraft (f.eks lege, omsorg) eller mangel på tjenestemottakere (elever)).

Gjør beskrivelsen mer relevant for ditt arbeid og din kommune

- Vil du tilføye andre forhold eller ta punkter bort i beskrivelsen av utviklingstrekket?
- Bør overskriften endres?

2 Vesentlighetsmatrisen

Arbeidsverksted: 1

Prosessfase: Sorterings- og prioriteringsfasen.

Hensikt: systematisere og prioritere informasjon i en og samme oppgave.

Beskrivelse: Du kan bruke vesentlighetsmatrisen å sortere og prioritere informasjon ut ifra to kriterier eller akser. I arbeidsverksted 1 har jeg brukt oppgaven med relevans og beredskap på de to aksene. Du kan bytte dem ut med andre begreper, som for eksempel effekt og kompleksitet.

Matrisen gir en god mulighet for å systematisere og prioritere informasjon i én oppgave. Den har også en visuell og fysisk dimensjon som fungerer godt i gruppearbeid.

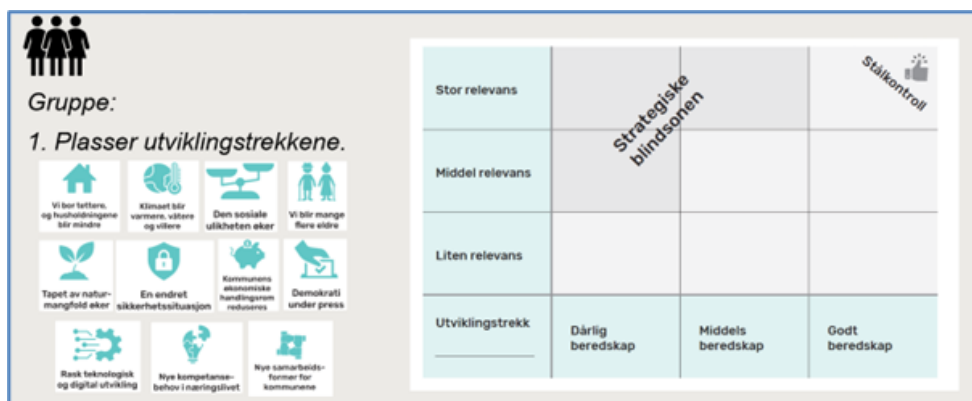
I arbeidsverksted 1 får hver gruppe utdelt et stort ark med matrisen. Deretter skal de plassere små lapper som representerer de ulike utviklingstrekk. Plasseringen kan gjøres umiddelbart eller etter en individuell refleksjon basert på veiledende spørsmål for hver akse.

Min erfaring er at gruppene ofte i den første del av diskusjonen plasserer flere utviklingstrekk i samme kategori. Det kan være fordi dette virker enklest å bli enige om. Men poenget med oppgaven er å legge et grunnlag for prioriteringer. Derfor kan det være lurt å utfordre gruppene på at det kun er tillat med maks én eller to elementer i de bokser som er spesielt interessante. Et tips er å ikke introdusere denne rammen innledningsvis, men hellere vente til gruppene er blitt bedre kjent med oppgaven.

Du kan også be gruppene markere de utviklingstrekk som de mener er spesielt viktige med røde prikker. Videre kan du utfordre dem på å markere det utviklingstrekk som har særlig stor påvirkning på en eller flere av de andre.

Opgaven er inspirert av:

- [Blindsonemetoden fra Digdir](#)
- [Megatrends Engagement Tools fra European Commission](#)

Eksempel på praktisk gjennomføring:

- 20 min. hver deltaker vurderer plassering av sine utviklingstrekk ut ifra noen veiledende spørsmål.
- 25 min. hver deltaker foreslår plassering av sine utviklingstrekk. Gruppen blir sammen enige om alle utviklingstrekkenes samlede plassering. De viktigste utviklingstrekk markeres med rød prikk eller lignende.
- 10 min. gruppene kan gå rundt og se hva de andre grupper har kommet opp med.
- 5 – 10 min. refleksjon i plenum.

Materialer

- Vesentlighetsmatrise i A2 eller større.
- Små lapper med utviklingstrekk
- Lærertyggis

[Last ned figur til Vesentlighetsmatrisen \(PDF, 95 kB\)](#)

3 Veikart

Arbeidsverksted: 1

Prosessfase: Åpne

Hensikt: Idemyldring av forslag til fremtidige tiltak som kan løse et eller flere problem

Beskrivelse: Veikart er en klassisk idemyldringsoppgave og passer som oppgavetype derfor inn i åpnefasen. Jeg har imidlertid brukt den som avslutning på arbeidsverksted 1, der deltakerne blir bedt om å foreslå tiltak kommunen bør prioriterer for å håndtere de største utfordringene. Etter at gruppene har jobbet med vesentlighetsmatrisen, kan det være en god avslutning å gi dem mulighet til å tenke mer handlingsrettet og positivt om fremtiden.

Oppgaven er inspirert av:

- [Veikart - prosessverktøy](#)

Forslag til praktisk gjennomføring:

- 5 min. Hver deltaker skal notere ned hvilke endringer og tiltak hen mener kommunen bør prioritere for å forberede seg best mulig på de viktigste utviklingstrekk? Noter et tiltak/endring pr. gul lapp – stikkord!
- 10 min. De beste forslag deles i gruppen og gruppen blir enige om de fire viktigste.
- 5 min. Grupper deler de fire viktigste tiltak i plenum.

Materialer

- Gule lapper

4 Styrketreet

Arbeidsverksted: 2

Prosessfase: Åpne

Hensikten: Å skape en positiv samtale i gruppen og varme deltakerne opp.

Beskrivelse: Oppgaven består egentlig bare i å stille et spørsmål i plenum om hva kommunen gjør riktig i dag. Jeg har brukt oppgaven etter presentasjonen av et spisset utfordringsbilde. Utfordringsbildet vektlegger vanskelige forhold i kommunen og lokalsamfunnet. For å skape en positiv ramme for det videre arbeid, er det hensiktsmessig å utfordre deltakerne til å reflektere over hva som fungerer bra i kommunen, og hva man kan bygge videre på.

Oppgaven er inspirert av:

- [Styrketreet - prosessverktøy](#)

Forslag til praktisk gjennomføring:

- 15 min. introduksjon av tre hovedutfordringer i plenum
- 10 min. diskutert spørsmål i par (2 og 2): Hva gjør kommunen riktig i dag som vi kan bygge videre på?
- 20 min. del 1 – 3 gode eksempler med gruppen

Materialer

- Gule lapper

5 Dotmokrati

Arbeidsverksted: 2

Prosessfase: Prioriteringsfasen

Hensikt: En enkel oppgave som gir mulighet til å veie stemningen blant alle deltakerne

Beskrivelsen: Oppgaven er en god mulighet til å veie stemningen blant alle deltakerne. Hver enkelt deltaker får et visst antall prikker som de kan fordele på elementer som er viktigst for dem.

Min erfaring er at noen elementer peker seg ut som viktigere enn andre. Denne oppgaven er nyttig å gjøre før man går videre til andre sorterings- og prioriteringsoppgaver. Den gir en felles referanserammer og åpner for refleksjoner i plenum.

Jeg har anvendt metoden i forkant av oppgaven *sirkelsortering*.

Oppgaven er inspirert av:

- [Dotmocracy - Tips og ressurser](#)

12 mål. Hvilke er viktigst? • Fordel tre prikker på de mål som er viktigst for deg ● ● ● • Mangler et mål? Skriv nytt mål på gul lapp 🕒 10 min 👤 Individuelt	1. Redusere sosial ulikhet	2. Skape et aldersvennlig lokalsamfunn	3. Styrke frivilligheten	4. Skape trygge og gode oppvekstvilkår
	5. Attraktivt bo- og arbeidsmarked	6. Skape et variert aktivitetstilbud	7. Sterkt regionsenter	8. Styrke samfunnsikkerhet og beredskap
	9. Klimaomstilling i organisasjon og lokalsamfunn	10. Kollektivknutepunkt i Agder	11. Levende sentrum til enhver tid	12. Økt fokus på tidlig innsats og forebygging gjennom hele livet

Eksempel på praktisk gjennomføring:

- 10 min. hver deltaker plasserer sine prikker på et ark med mål som er felles for bordet eller som de deler i par på 2 – 3 stykker. Etter oppgaven samles alle arkene inn og du kan lage en enkelt optelling av målene i et Excel søylediagram.
- Alternativt kan oppgaven også gjennomføres ved at målene henges på vegg og at alle deltakerne reiser seg og går hen og markerer sine foretrukne mål. Det kan skape mer bevegelse og oppleves som en pause, men vil også være mer tidkrevende.
- 5 min. refleksjon i plenum

Materialer

- Ark med målformulering (A3 eller større)
- Røde små klistremerker

6 Sirkelsortering

Arbeidsverksted: 2

Prosessfase: Sorteringsfasen

Hensikt: Systematisere informasjon ut ifra tre grunnelementer.

Beskrivelse: Oppgaven går ut på å sortere elementer basert på hva som er likt og ulikt. Jeg har brukt oppgaven til å systematisere mål i forhold til utfordringsbildet med spørsmålet: *hvilke mål som bidrar til å løse hvilke utfordringer?*

I oppgaven deler jeg ut et stort ark til hver gruppe sammen med små lapper med overskrifter på mål. Disse skal plasseres inn i sirklene på arket, slik at gruppene kan visualisere sammenhengen mellom mål og utfordringer. Flytteesken symbolisere mål som ikke passer inn.

Oppgaven er inspirert av:

- [Danish Design Center - Recognizing Patterns](#)

Oppgave 4 av 5

Hvilke mål bidrar til å løse hvilke utfordringer?

Fordel alle 12 mål på de tre hovedutfordringer.

Mål som ikke passer settes i esken.

🕒 10 min 👥 Gruppe

Nr. 1 = Vi må redusere klimagassutslipp og sikre naturmangfold, samtidig som vi skal utvikle kommunen som et regionsenter.

Nr. 2 = Forventning om tilrettelegging for barn, unge og eldre øker, men handlingsrommet i offentlig sektor blir mindre.

Nr. 3 = Færre mennesker i arbeidsfør alder samtidig som behovet for arbeidskraft øker.

Eksempel på praktisk gjennomføring:

- 10 min. hver deltaker foreslår plassering av et mål. Gruppen blir enige om plasseringen. Mål som ikke passer til noen av utfordringene kan settes i flytteesken. Min erfaring er at gruppen ikke trenger noen lengre introduksjon til målformuleringene og fint får til en fornuftig samtale uten noen videre forberedelser.
- 5 min. refleksjon i plenum. Noen refleksjoner det kan relevant å ta opp er:
 - Er det noen utfordringer som ikke svares ut med mål? Er de ikke viktige eller utfordringsbildet feil?
 - Oppgaven kan også sees i sammenheng med "dotmokratiet". Hvordan fordeler topp 3 eller bunn 3 seg på utfordringene? Er de jevnt fordelt eller samler de seg i på noen utfordringer?

Materialer:

- Ark med sirkler (A2 eller større)
- Små lapper med målformuleringer
- Lærertyggis

[Last ned figur til Sirkelsortering.\(PDF, 24 kB\)](#)

7 Trafikklyset

Arbeidsverksted: 2

Prosessfase: Prioriteringsfasen

Hensikt: Oppgaven prioriterer elementer ut ifra viktighet og begrenset handlingsrom.

Beskrivelse: Utgangspunktet for oppgaven er at selv om alt er viktig, må noe prioriteres først, mens andre ting komme senere. Noen mål krever stor innsats, mens andre kan løses med mindre innsats. Kommunen kan ikke gjøre alt på samme tid og med like stor innsats.

I forbindelse med kommuneplanens samfunnsdel kan den brukes til å diskutere det begrensede handlingsrommet kommunen har.

I oppgaven blir gruppen enige om hvordan målene skal fordeles på trafikklyset. Det er viktig å sette begrensninger på antall mål i de grønne og gule feltene.

Oppgaven kan kombineres med «innsiktsbytte». Først får deltakerne ansvar for ulike mål og plasserer dem individuelt. Deretter blir gruppen enige om plasseringen og gjør nødvendige justeringer.

Til oppgaven har kommunene utarbeidet utfyllende målbeskrivelser på a5-ark med eksempler på tiltak som krever stor innsats og tiltak som krever mindre innsats.

Hva skal vi jobbe mest med?

- Hver person foreslår plassering av sine mål i trafikklyset
- Kan dere bli enige om plassering av maks 2 mål i hhv. grønn og gul?

 30 min Gruppe

Mål med stor innsats – **MAKS 2!**

Mål med mindre innsats - **MAKS 2!**

Mål hvor innsats utsettes til senere

Eksempel på praktisk gjennomføring:

- Du kan velge å gjøre forberedelser i tråd med oppgaven innsiktsbytte. Hver deltaker får tildelt 2 – 4 mål og skal dele viktig innsikt med de andre i gruppen. Tidsbruk avhenger av hvor mange runde med innsiktsbytte du legger opp til.

- 30 min. hver deltaker foreslår plassering av sine mål i trafikklyset. Kan gruppen bli enige om plassering av maks 2 mål i hhv. grønn og gul.

Materialer

- Ark med trafikklys (A2 eller større)
- Faktaark med beskrivelse av mål (A5)

[Last ned figur til Trafikklyset \(PDF, 19 kB\)](#)